

Nr 747

Av herr Nilsson, Ferdinand, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående vissa frågor rörande jordbrukets och trädgårdsnäringens rationalisering, m. m.

(Lika lydande med motion nr 892 i Andra kammaren)

I prop. nr 125 till innevarande års riksdag föreslås att utöver vad som föreslagits och bebådats i statsverkspropositionen cirka 40 milj. kr. ställes till förfogande för rationaliseringsverksamheten. Vidare föreslås "för att angelägna rationaliseringsåtgärder icke skall hämmas" att redan för innevarande budgetår möjligheterna att erhålla garantilån för vissa sådana ändamål ökas med sammanlagt 12 milj. kr.

Framställningen i propositionen (s. 29) har gett anledning till kommentarer, enligt vilka innebörden skulle vara att statsmakterna vill driva på jordbruksrationaliseringen, medan jordbrukarna stretat emot men nu lovat medverka. Dessa framställningar innebär uppenbara missförstånd i fråga om verkliga läget, möjligen även av vad som i propositionen direkt utsäges.

I själva verket har av regeringen framlagda förslag och av riksdagen fattade beslut uppenbarligen icke motsvarat behovet av resurser för att genomföra de angelägna rationaliseringsåtgärderna. Detta gäller de för jordbrukarna avsedda medlen, varjämte vissa brister föreligger, då det gällt att få erforderliga personella resurser. Jordbrukarna har fått stå i kö för att ifrågakomma, och efterfrågan skulle otvivelaktigt ha varit än större om utsikterna att få någonting varit bättre. Läget belyses därför i viss utsträckning av den redogörelse som lämnats av departementschefen i riksdagens första kammare den 26 mars. Faktum är att jordbrukarnas intresse beträffande ifrågavarande såsom angelägna angivna åtgärder varit större än regeringens. Vad som hittills under gällande avtalstid åtgjorts härutinnan karakteriseras i propositionen därav att ändrade bestämmelser nu säges erfordras för att ge statens stöd för verksamheten en tidsenlig och rationaliseringsfrämjande utformning. Innebörden synes vara ett ganska hårt om-döme beträffande vad som hittills gjorts åt den saken.

De förslag till ändrade grunder för rationaliseringen som i propositionen nr 125 föreslås synes delvis vara av värde. Delar därav torde emellertid böra föranleda vissa erinringar. Sålunda synes den förordade inriktningen av statligt stöd i form av lån då det gäller s. k. tvåfamiljsjordbruk böra föranleda kommentarer. Tvåfamiljsjordbruken är ingen enhetlig storleksgrupp, och det är i hög grad beroende av produktionsinriktningen, liksom av andra

särskilda förhållanden, om ett jordbruk skall anses lämpat att sysselsätta två familjer och att ge dem skälig utkomst. Under förutsättning av goda jordar och specialodlingar kan det vara tillräckligt med ganska små arealer, medan vid extensiv drift utan mjölkproduktion två familjer kan nöjaktigt sköta stora egendomar. Begreppet tvåfamiljsjordbruk ger därför inte någon fast grund för rationaliseringsverksamhetens inriktning.

Än starkare tvivel angående uppläggningslinjerna för rationaliseringen ger det väsentligen negativa ställningstagandet till stödjordbruken, deras fortbestånd och upprustning. I annat sammanhang har egnahemsbyggarna varit föremål för påträngande propaganda. Men när det gäller jordbruksegnahem, som man tydligen betraktar som en mera främmande grupp, skall till och med själva benämningen utmönstras. Inte ens synpunkten att bereda arbetande människor på landsbygden lämpliga bostäder genom jordbruksegnahem synes ha accepterats. Remissinstanser som väl känner till vad de yttrar sig om har också ställt sig starkt kritiska till det förslag från lantbruksstyrelsen, som ligger till grund för propositionens ställningstagande. Såsom något framgår av vissa rader i propositionen (s. 15) har sålunda skogsstyrelsen direkt förordat att förvärv av stödjordbruk bör underlättas, då behov av deltidsanställda skogsarbetare kommer att finnas i viss utsträckning. Det angives även att Sveriges lantbruksförbund "inte helt" delar lantbruksstyrelsens negativa inställning till stödjordbrukens framtida betydelse och därför anser att förvärv av stödjordbruk "liksom hittills" bör kunna underlättas. Även Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF) säges i propositionen icke tillstyrka "en så långt gående restriktivitet i långivningen som lantbruksstyrelsen förordar". Summariskt anges också att "bl. a. lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen i Gotlands, Väster-norrlands, Västerbottens och Norrbottens län samt i Älvsborgs läns södra område" anser att på grund av speciella förhållanden i dessa län — således mer än halva Sverige — är det *ur samhällelig synpunkt* nödvändigt att kunna belåna stödjordbruk liksom andra mindre jordbruk.

I stark kontrast härtill står departementschefens uttalande (s. 31) att "någon särskild social inriktning av stödgivningen är enligt min mening ej längre motiverad". Det må lämnas därhän om detta regeringsuttalande är avsett som ett tilläggsdirektiv för den pågående lokaliseringsutredningen. Uppenbart är att ett fullföljande av sådana riktlinjer skulle verkamt bidra till avfolkningen av många kommuner.

Belysande för den målsättning och det betraktelsesätt som ligger till grund för propositionen är följande (s. 29) :

Behovet av en intensiv strukturrationalisering och av annan rationalisering — — — belyses bäst av att enligt senast tillgängliga uppgifter ej mindre än cirka 60 procent eller ungefär 157 000 av hela antalet brukningsenheter i landet alltjämt har en åkerareal av mellan 2 och 10 ha. — — — Mot bakgrunden härav anser jag att det ur det allmännas, jordbruksnä-

ringens och konsumenternas synpunkt är utomordentligt angeläget att i större omfattning än nu ej bärkraftiga jordbruksföretag upphör som självständiga brukningsenheter.

Härtill må anmärkas dels att uttunningen just inom denna storleksgrupp mångenstädes är mycket stark, dels att en stor del av ifrågavarande småbruk faktiskt har en stor uppgift ur samhällelig synpunkt liksom ur den speciella livsmedelsförsörjningens synpunkt att fylla både för olika bygder och med hänsyn till det hela. En annan sak är att begreppet komplettering av ofullständiga jordbruk med skog nästan helt synes lysa med sin frånvaro i detta rationaliseringsprogram eller åtminstone är mycket starkt skjutet i bakgrunden. Det är dock så att i skogsbygderna, där de små brukningsenheterna talrikt förekommer, är skogskompletteringen ur rationaliseringssynpunkt den kanske viktigaste utvägen. Kombinationen jordbruk med skog ger också ofta gott underlag för bärigheten. Ur befolkningens synpunkt betyder det mycket att i de trakter där man för utkomsten är i hög grad hänvisad till skogen har ett litet jordbruk som buffert med hänsyn till skogsnäringens starka konjunkturkänslighet. Beredskaps-synpunkter gör det också önskvärt att en för folkförsörjningen betydelsefull livsmedelsproduktion icke i alltför hög grad koncentreras till någon landsdel med ett kanske militärt sett utsatt läge.

Lantbruksstyrelsen konstaterar i sin i propositionen återgivna anslags-skrivelse rörande lånegarantiramen för budgetåret 1963/64 betydelsen av att den verksamhet, som avser de koncentrerade rationaliseringsinsatserna i de nordligare norrlandslänen, utbygges. Målsättningen i den till 1960 års riksdag avgivna propositionen nr 62 angavs då åsyfta en sådan koncentrerad insats för upprustning och komplettering av jord- och skogsbruk inom särskilda geografiska områden i övre och mellersta Norrland, i propositionen benämnda rationaliseringsområden. Där vill man genom att stimulera åtgärder för driftrationalisering samt inre och yttre rationalisering medverka till uppbyggande av bärkraftiga brukningsenheter under särskilt beaktande av kombinationen jordbruk och skog.

När den gången den intensifierade upprustningen avgränsades till att omfatta de fyra nordligaste länen synes detta knappast ha berott på någon uppfattning att behovet av sådan upprustning i fråga om skogsbygdernas brukningsenheter skulle inskränka sig till att omfatta endast dessa bygder. Motiveringen synes närmast ha varit att de härför avsedda anslagsbeloppen icke kunde tillgodose mera. Härtill må anmärkas att även med denna begränsning av verksamhetsområdet anslagen varit för små. Mycket återstår även i dessa län, och helt andra belopp måste till för genomförandet. Detta är en sida av problemet. Likafullt framstår det som uppenbart att en upprustning av jordbruken i dessa områden, som där funnits sakligt motiverad, är alternativet också för andra landsdelar. Det i propositionen nr

125 berörda behovet av rationalisering, behovet av upprustning, komplettering och ofta även omarrondering av brukningsenheter kan vara lika väl-motiverat ej blott inom Gävleborgs och Kopparbergs län samt Värmland utan även inom skogsbygderna i andra län. Redan av rättviseskäl bör målsättningen för sådana åtgärder som det här är fråga om vara att de småningom skall kunna sättas in överallt där de naturliga förut-sättningarna, det naturliga behovet, är lika stort som i de fyra nordliga länen. Att nu föreslå ytterligare anslagshöjningar vore i och för sig välmo-tiverat. Den knappa tillgången på erforderliga personliga krafter i lant-bruksnämnder och hushållningssällskap gör emellertid att redan de nu fö-reslagna anslagshöjningarna medför en stark anspänning av kraven på dessa organ. Det framstår emellertid som nödvändigt att 1960 års jord-bruksutredning, som har att planlägga jordbrukets framtida utveckling, också tar ståndpunkt till de positiva möjligheterna att bringa skogsbyg-dernas småbruk till den i sexårsavtalet avsedda bärighet, som en upprust-ning med tillförande av erforderliga resurser för ett utbyggande av den hittillsvarande försöksverksamheten i de nordliga länen visat sig kunna ge.

Under återopande av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hem-ställa, att vid framläggande av ytterligare erforderliga förslag om vidgade ekonomiska och personella resurser för lantbruksorganisation och hushållningssällskap hänsyn även tages till behovet av tidsenliga och rationaliserings-främjande åtgärder för upprustning av ofullständiga jord-bruk och stödjordbruk med beaktande av i motionen an-förda synpunkter;

att därvid behovet av att komplettera skogstrakternas jordbruk med skog måtte kraftigt tillgodoses under utnytt-jande av kronan tillhörig skog direkt eller genom s. k. tri-angelbyten; ävensom

att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt 1960 års jordbruks-utredning att ompröva åtgärder för utvidgande av den in-om de nordliga länen bedrivna upprustningen av jordbruk inom geografiska områden till att omfatta även andra skogsbygder, där så prövas erforderligt.

Stockholm den 23 april 1963

Ferdinand Nilsson
i Kungsängen

Axel Emanuel Andersson

Ivan Svanström

Ernst W. Olsson